

A figura do cronista oficial. Estudo de caso: José Docampo, corresponsal honorífico de *Faro de Vigo* en A Estrada

Silvia Alende Castro
silvia.alende@gmail.com

Lorena Penas Rey
lorenapns@gmail.com

Resumo. Esta contribución analiza a figura do cronista oficial, detallando as súas particularidades e funcións. En concreto, recolle a primeira aproximación científica a José Docampo Vázquez “Casagrande”, cronista oficial en A Estrada dende 1950 ata finais do século XX. A nivel metodolóxico, esta investigación emprega dúas técnicas, a análise de contido de preto de dúascentas pezas informativas e a entrevista a persoas vinculadas a este estradense. Descríbese a traxectoria persoal e profesional do corresponsal, podendo concluir o seu compromiso co progreso do municipio, así como o interese primordial polo entorno urbano fronte ao rural nas súas pezas informativas.

Abstract. This contribution examines the figure of official chronicler, detailing its peculiarities and duties and, specifically, it includes the first scientific approach to José Docampo Vázquez ‘Casagrande’, official chronicler in A Estrada from 1950 until the end of the twentieth century. This research’s methodology uses two techniques, the content analysis of about two hundred informative pieces and the interview to people related to this figure. It describes the personal and professional experience of this correspondent and concludes his commitment to the city council progress, as well as his paramount interest in the urban environment, instead of the rural, in his informative pieces.

Introdución

José Docampo Vázquez, “Casagrande” naceu en Guimarei (A Estrada) no ano 1889. Empezou a traballar dende moi novo, primeiro de canteiro en Arca e despois na xastrería Varela. Pero foi compaxinando o seu labor cotiá cos estudos, facéndose bacharel e logo mestre, exercendo máis adiante como tal. No 1911 casou con Dolores Pego Guimarei e decidiu montar unha xastrería ó mesmo tempo que exercía o labor docente. No negocio traballaban seis ou sete persoas, que perderon o seu emprego durante a Guerra Civil, posto que a xastrería pechou para voltar a abrir as súas portas catro ou cinco anos máis tarde. Mentras, Docampo exercía como mestre nas parroquias estradenses de Lagartóns e Ouzande.

José Docampo Vázquez. Fonte, familia Docampo.

En 1914 comezou a escribir no xornal *Faro de Vigo*, no cal traballou durante máis de cincuenta anos. No ano 1933, o Centro Académico da Estrada pasou a obter a titulación completa grazas á actuación de José Docampo. Este feito, relevante para a vida do municipio, constátao un dos profesores deste centro, Antonio Fraguas nun artigo en *Faro de Vigo*:

O Centro Académico que comezou con pouca categoría foi collendo máis pulo e só lle faltaba un grado para atinguir a titulación completa. Casagrande veu a verme e contoume os medios que podía el manexar

para que elevaran a categoría do Centro como fixeran con outros. Marchou a Madrid con datos reais do alumnado. Ós poucos días, recibín un telegrama de Casagrande dicindo que estaba conseguido para A Estrada un Instituto completo, un centro dos que durante tempo pasaron a denominarse Institutos de Enseñanza Media.

No ano 1936 o instituto de A Estrada pechou as súas aulas e Docampo participou na creación do Instituto de Ensino Medio e despois do Colexio da Inmaculada, onde exerceu de profesor de Xeografía e Historia; á vez seguiu cos estudos universitarios, facendo os dous primeiros cursos de Filosofía e Letras. Tamén exerceu a política e ocupou os cargos de concelleiro e tenente de alcalde durante o mandato de Benito Vigo Munilla. Ademais, foi un dos fundadores do Recreo Cultural da Estrada, do que tamén foi presidente ao longo de moitos anos. Asemade foi cofundador da Masa Coral Estradense.

Pero o seu labor xornalístico sempre estaba presente. Por iso, dende o ano 1960 ata o ano 1964 colaborou intensamente con Radio Estrada, onde todos os días narraba un conto escrito por el mesmo e publicítaba o comercio estradense. Hoxe en día eses contos están recompilados na obra *Xente que vai e ven* (Ed. Manuel Docampo Pego, 1983). O limiar foi composto por Álvaro Cunqueiro, que comeza coa seguinte exposición:

Xosé Docampo, o autor destas historias, foi cronista oficial da súa vila da Estrada, a cuia historia pasada adicou moitas páxinas. Tamén corresponsal de prensa

durante moitos anos, foi dando novas da prosperidade da súa vila e dos seus traballos. Non hai, pode decirse, estradense máis cabal; é como unha institución na Estrada, e non se pode falar desta vila sin falar de Casagrande, como todos o coñecemos”

(Docampo, 1983)

No ano 1962, foi unha das persoas que se comprometeu na volta dos restos do poeta estradense Xosé Manuel Cabada Vázquez desde Linares (Jaén) ata Codeseda, onde recibiron sepultura en outubro do mesmo ano. Finou na Estrada no ano 1985.

Docampo ostentou o cargo de cronista oficial da vila da Estrada dende 1950. Esta figura, existente a nivel nacional, destaca polo seu profundo achegamento á cultura local dun municipio. A nivel estrutural, trátase dun posto designado pola Corporación Municipal en virtude, xeralmente, das características e perfil intelectual dos candidatos. Organicamente, as súas tarefas responden a un carácter altruista. É dicir, exercido con carácter honorífico. No panorama estatal, en certas comunidades autónomas existen actualmente entidades que agrupan a estes cronistas. É o caso da Asociación de cronistas oficiais del Regne de València (fundada en 1989), por exemplo. Figuran tamén a Asociación de Cronistas Oficiales de la Región de Murcia, a Junta de Cronista Oficiales de Canarias, a Asociación de Cronistas Oficiales Reino de Jaén, a Asociación Cordobesa de Cronistas oficiales ou a Asociación de Cronistas Oficiales de Extremadura. A Real Asociación Española de Cronistas Oficiales, pola súa banda, está conformada por profesionais de todo o país. No caso concreto galego, costan na actualidade¹ un total de seis profesionais, referentes aos municipios de Betanzos, Miño, Paderne, A Coruña, Foz e Viveiro. O labor destas persoas vai encamiñado á defensa dos valores que definen a un determinado municipio. Trátase, polo tanto, de cuestións coma as manifestacións culturais locais, as tradicións, a toponimia ou a heráldica, entre outros. Neste senso, segundo se recolle na literatura ao respecto, son persoas que promoven tamén a investigación ou asesoran nestes eidos².

Na práctica, o labor do cronista oficial pasa polo relato de todo aquilo que –en relación aos aspectos antes mencionados– ocorre no

1 Véxase http://www.cronistasoficiales.com/?page_id=520

2 Véxase http://www.cronistasoficiales.com/?page_id=520

Nomeamento de Docampo como cronista oficial.

seu municipio. Algunhas fontes³ vinculan esta ocupación cos comunicadores antigos ou os narradores orais. Plasman, polo tanto, a realidade do municipio rexistrando os feitos destacados da comunidade á que pertencen. Por esta razón, acéptase tamén entre as súas tarefas a do mantemento da idiosincrasia local.

Seguindo os procedementos propios deste cargo, Docampo foi nomeado pola Corporación o 25 de setembro de 1950, tal e como se recolle no folio 21 do Libro de Sesiones da Comisión Permanente do Concello da Estrada. Neste documento acórdase

“por unanimidad” nomear –a proposta de don Jaime Aguilar– a Docampo como Cronista Oficial. Esta distinción faise en atención ó labor realizado durante 32 anos no seu cargo de “corresponsal literario y administrativo” no “periódico decano”, é dicir, no *Faro de Vigo*. Así se dispón co encargo da defensa dos “intereses [...] de este pueblo” (Libro de Sesiones, folio 21).

Nalgúns momentos da súa traxectoria como cronista chegouse a pedir a súa destitución, tal e como recolle *Faro de Vigo* nunha *Nota de la Dirección* –no seu exemplar do 24 de xaneiro de 1962– segundo a cal en sesión plenaria se acorda someter

a consideración del Consejo [...] pedir al Ministerio de Información y Turismo la destitución de [...] José Docampo Vázquez del cargo de cronista oficial de la villa [...] y, al parecer, solicitar también de *Faro de Vigo* la baja [...] como corresponsal del citado periódico en la localidad.

A este respecto, “todos los componentes del Consejo [...] acuerdan pronunciarse de acuerdo con [...] José Docampo Vázquez en cuanto a su actuación como Cronista y como Corresponsal por ser correcta y honrada”. Do mesmo xeito, o periódico brasileiro *Prensa Hispana-*

3 Véxase <http://www.cronistamontoro.com/que-es-un-cronista/>

Brasileira inserta un artigo de *Faro de Vigo* (7 de abril de 1962) no que, baixo o título “Solidaridad con un viejo periodista”, o xornal se manifesta “admiradores del querido colega Docampo por su magnífica divulgación de los temas de interés para La Estrada” considerando “absurda la pretensión de la Corporación municipal de la Estrada de hacer callar la voz de un periodista que cumple la sagrada misión de informar”. Cabe sinalar neste senso que, segundo se explica no Arquivo Municipal da Estrada, “no consta” que a figura do cronista oficial tivese continuidade no municipio despois de José Docampo. Durante a súa dedicación a este labor, o autor opta –en reiteradas ocasións– por engadir á súa firma nas pezas informativas publicadas no xornal do que era corresponsal para a zona, *Faro de Vigo*, a mención “cronista oficial”. Este título pode apreciarse en unidades de distintas temáticas, entre elas as publicadas sobre romerías populares (27 de xullo de 1955, páxina tres), turismo (11 de xuño de 1953, páxina tres), cultura (24 de decembro de 1955, páxina nove) ou infraestructuras e progreso (29 de decembro de 1958, páxina cinco), entre outras.

Colaborador de outros xornais, entre eles os estradenses *El Estradense* e *El Emigrado* ou en *La Vanguardia* (Docampo, 2005: 15), José Docampo chegou a *Faro de Vigo* en abril de 1914 converténdose así no seu primeiro corresponsal para a zona da Estrada e non deixaría de escribir para as páxinas do xornal ata os seus 95 anos. “A escritura era algo que lle gustaba moitísimo”, apunta o seu fillo Manuel Docampo. Ao longo dos 55 anos de traxectoria profesional no decano da prensa nacional, onde se desempeñou como corresponsal ata o 1969, “escribía de todo, fundamentalmente sobre festas, ecos de sociedade e personaxes da Estrada”, confirma Manuel Docampo. Testigo da vida estradense, *Faro de Vigo* recolle sobre el o 1 de xullo de 1967 –cando a súa corresponsalía xa superaba os 50 anos– que “nuestro corresponsal en La Estrada, don José Docampo, es posiblemente hoy el más antiguo de todos cuantos Faro de Vigo tiene en la región”. Defínase ademais a este profesional como “un hombre de gran capacidad de trabajo, observador y dotado de una justa ponderación de las cosas. Y, en lo que se refiere a La Estrada, un verdadero cronista de la localidad”.

Dende a perspectiva histórica, Docampo exerceu esta tarefa na considerada etapa do xornalismo contemporáneo ou industrial, que abrangue dende o último cuarto do século XIX ata o último cuarto do século XX (Guillamet, 2003). Esta fase é a terceira aceptada para a evolución desta profesión, logo da relativa ao xornalismo antigo ou artesán (1609-1789) e o moderno ou liberal (1789-último cuarto do século XIX). Cómpre sinalar que se trata de períodos de carácter xeral, dadas as dificultades na identificación dos seus límites (Guillamet, 2003). Con todo, para esta terceira época –na que lle tocou desenvolverse a Docampo– acéptanse como trazos distintivos o predominio dos factores económicos na creación, orientación e significación dos xornais, a figura profesional do xornalista e a integración da prensa na industria dos medios de comunicación, de crecente complexidade, diversidade e envergadura (Guillamet, 2003). Ademais, este período caracterízase polo vasto proceso de expansión mundial da prensa, seguindo os patróns profesionais elaborados ao longo do período anterior polas tradicións xornalísticas de referencia; o desenvolvemento dos xéneros propios do xornalismo cinematográfico, radiofónico e televisivo; e o desenvolvemento de novas tecnoloxías. En todo caso, no período profesional de Docampo, o conglomerado mediático non atravesara aínda o proceso de modernización e industrialización posterior, cuxo inicio –vinculado ao desenvolvemento de internet– se sitúa no 1994 (Guillamet, 2003). No relativo á presenza de *Faro de Vigo* no municipio, no momento da chegada de Docampo ao xornal despachábanse “unos veinticinco o treinta exemplares” (*Faro de Vigo*, 1 de xullo de 1967, páxina 16). Mentres, no ano 1967 estas cifras mudaran e situáranse nos 230 exemplares “de venta suelta” e 300 de “suscriptores”, en palabras do propio José Docampo (*Faro de Vigo*, 1 de xullo de 1967, páxina 16).

Polo tanto, as rutinas do procedemento xornalístico de Docampo nada tiñan que ver tampouco coas de hoxe en día. Segundo o relato de primeira man do seu fillo, este corresponsal iniciaba a súa xornada laboral en torno ás 8 h. coa propia venda do xornal no comercio téxtil que rexentaba⁴. “Os exemplares chegaban de Vigo nun coche

4 *Faro de Vigo* contaba ademais con persoal ambulante para esta tarefa.

que ía cara Santiago⁵. Deixaba a prensa e, ao mesmo tempo, meu pai enviaba as notas a través del”. Estas verbas de Manuel Docampo dan conta dos pormenores do procedemento de envío de información, na actualidade facilitado polas novas tecnoloxías e de carácter automático (Canga, 2001). Mostra do proceso de produción xornalística do momento son as mencións que o propio xornal recolle sobre esta cuestión, con atribucións referentes á canle de chegada das novas. Un exemplo é a portada publicada por Faro de Vigo o 26 de xuño de 1917, na que se sinala que “desde la Estrada” e “por telégrafo” se reciben novidades relativas ás colonias escolares.

No tocante á frecuencia de publicación, se ben é certo que Faro de Vigo non incluía diariamente unidades informativas elaboradas polo estradense, Docampo “escribía case a diario” pero “a garantía de publicación estaba supeditada ao espazo dispoñible na tirada de cada xornada”, segundo confirma o sucesor deste corresponsal no municipio, Jesús Leis Camba (Entrevista publicada en *Faro de Vigo* o 30 de outubro de 2009, Especial 10° Aniversario Edición Deza/Tabeirós). Cabe sinalar que a composición manual de Gutenberg –empregada durante uns 400 anos– dou paso á mecánica, a través da linotipia, por período de outros cen (Canga, 2011). Ademais, a prensa foi nos últimos anos do pasado século un sector directamente influido pola tecnoloxía. Deste xeito, ata despois dos anos 70 non se produce a renovación dos sistemas de produción industrial nos talleres xornalísticos. Abandónase naquel momento o chumbo e ábrese a porta á fotocomposición e o offset. A comezos dos 80 comezaría a segunda fase de renovación tecnolóxica, que afectou xa aos sistemas de produción do contido mediante a implantación das denominadas redaccións electrónicas (Canga, 2001).

Ademais dos propios textos redactados por Docampo, o autor incorporaba en ocasións imaxes que ilustraban a súa información. Para iso, “contaba cun fotógrafo” e, no caso de tratarse dun suceso de profundo interese informativo, “viñan de Vigo”, confirma Manuel Docampo. O feito de ser unha persoa con amplas relacións sociais,

5 Neste reparto enviábanse tamén os exemplares distribuídos a través do servizo de Correos a todos os suscritores.

Medalla de Ouro concedida por Faro de Vigo.

apunta o seu fillo, facía que Docampo recibise a cotío avisos e información que acabarían converténdose en crónicas nas páxinas de Faro de Vigo. Unhas crónicas escritas, algunhas, “dende o propio mostrador do comercio”, sinala Manuel Docampo. Co seu labor como corresponsal, Docampo conseguía reflectir a realidade que o rodeaba, na liña do manifestado por Lorenzo Gomis –un dos principais teóricos da comunicación en Espa-

ña– ao afirmar que entre os ritos da vida cotiá están o de abrir o periódico coa fin de acadar unha referencia diaria da nosa vida (1991: 189). Así, dende o propio xornal, aludíase ao seu corresponsal como “culto, [...] entusiasta y estradense apasionado de su tierra” (*Faro de Vigo*, 24 de xuño de 1954, páxina oito). O seu labor no xornal decano da prensa española valeulle a concesión “de una de las tres Medallas de Oro concedidas por *Faro de Vigo*” (*Faro de Vigo*, 24 de xaneiro de 1962) no ano 1961. Sería relevado en 1969 por Jesús Leis nun momento no que o “estaba desexando, dada a súa idade”, en palabras do seu sucesor. É precisamente con este corresponsal cando a presenza de Faro de Vigo na Estrada se elevou de “corresponsalía a delegación” ocupando un “céntrico local” na vila, tal e como confirma Leis Camba. Da etapa de José Docampo “Casagrande”, Leis Camba recorda que “poñía unha silla cos periódicos no seu comercio e un cazo a carón para que a xente depositase alí o importe”, unas verbas que dan conta da venda a xeito de “autoservicio” que naquel momento se facía do xornal. No 1999 vería a luz a primeira edición Deza/Tabeirós-Montes, premiando *Faro de Vigo* o labor deste profesional no ano 2010 coa entrega da Carabela de Plata, que distingue aos “mellores profesionais da casa” (Suso Portela, subdirector de *Faro de Vigo*, 24 de xuño de 2010, páxina 17).

Métodos

Este estudo plantexa un acercamento á figura do estradense José Docampo Vázquez, cronista oficial da Estrada e corresponsal de Faro de Vigo durante máis de 50 anos, dende comezos do século XX ata o 1967. De xeito paralelo, esta investigación parte do interese por coñecer as particularidades do labor xornalístico deste profesional no xornal decano da prensa española, reparando ademais na súa propia traxectoria persoal e laboral, ata o momento non documentada en detalle. Para levar a cabo esta investigación de carácter científico, partiuse das seguintes hipóteses iniciais:

- HIPÓTESE 1: A obra xornalística de Docampo en *Faro de Vigo* é reflexo dunha actitude do autor a prol do progreso da Estrada e a resolución das súas necesidades. Nestas pezas, o casco urbano estradense ten maior representación que o entorno rural.
- HIPÓTESE 2: Estes textos xornalísticos responden a un estilo persoal e a un ton próximo ao lector.
- HIPÓTESE 3: A columna como formato e a identificación da información con cintillos de carácter xeográfico caracterizan formalmente a produción xornalística de Docampo en *Faro de Vigo*.

A mostra definitiva de estudo, tras unha revisión hemerográfica inicial do periodo de José Docampo en Faro de Vigo, quedou constituída por preto de 200 unidades informativas datadas entre 1950 e 1965 e caracterizadas por presentar a sinatura deste corresponsal como xeito de asegurar a autoría das pezas seleccionadas. Como metodoloxía de investigación, optouse por levar a cabo unha análise de contido como un enfoque “específico” e “emporado con frecuencia en todas las áreas relacionadas con los medios” (Wimmer y Dominick, 1996: 169). En concreto, analizáronse as seguintes variables:

- Firma como cronista oficial: valórase, en cada una das unidades informativas, a mención deste cargo como complemento á sinatura propia do corresponsal.
 1. Si
 0. Non
- Vinculación autor-texto: valórase, en cada una das unidades informativas, a existencia dunha vinculación entre o contido di-

fundido e a traxectoria persoal ou profesional do autor, detallada na parte introdutoria desta investigación.

- 1: Si
- 0: Non

- **Temáticas:** valórase, en cada una das unidades informativas, o tipo de contido difundido.
 1. Falecementos, nacementos ou matrimonios
 2. Actos relixiosos
 3. Eventos
 4. Deportes
 5. Actividade municipal
 6. Necesidades/progreso
 7. Pesca-salmón
 8. Actividade rural (agrícola/gandeira)
 9. Sucesos
 10. Personalidades
 11. Cultura
 12. Ocio
 13. Ensino
 14. Turismo
 15. Guía A Estrada
 16. Sobre o oficio do comunicador
 17. Relatos/curiosidades
 18. Outros
- **Entorno:** valórase, en cada una das unidades informativas, a súa referencia ao casco urbano ou o espazo rural da Estrada, a ambos ou a outra localización.
 1. Rural A Estrada
 2. Casco urbano A Estrada
 3. Ambos
 4. Non identificable
 5. Localización distinta a A Estrada
- **Temporalización:** valórase, en cada una das unidades informativas, a súa proximidade aos feitos informados.
 1. Actualidade inmediata
 2. Actualidade recente
 3. Atemporal
- **Estilo e ton:** valórase, en cada una das unidades informativas, o estilo redaccional empregado.
 1. Persoal ou próximo
 2. Informativo

- 3. Ideolóxico
- 4. Técnico
- Extensión: valórase, en cada una das unidades informativas, a unidade de espazo ocupado.
 - 1. Media columna
 - 2. Columna
 - 3. Columna e media
 - 4. Dúas columnas
 - 5. Tres columnas
 - 6. Media páxina
 - 7. Páxina
- Recurso identificativo de ubicación: valórase, en cada unha das unidades informativas, a existencia de cintillos propios de indentificación xeográfica, neste caso coa referencia ao municipio estradense.
 - 1. Si
 - 0. Non
- Recurso gráfico: valórase, en cada una das unidades informativas, a existencia de fotografías ou ilustracións que complementen o contido.
 - 1. Si
 - 0. Non
- Fontes: valórase, en cada una das unidades informativas, o tipo de informantes consultados.
- Administración municipal
 - 1. Si
 - 0. Non
- Particulares
 - 1. Si
 - 0. Non
- Achegados (clara proximidade co autor)
 - 1. Si
 - 0. Non
- Expertos
 - 1. Si
 - 0. Non
- El mesmo (corresponsal)
 - 1. Si
 - 0. Non

- Outras
 - 1. Si
 - 0. Non

Asimesmo, coa finalidade de complementar os resultados que achegou a análise de contido sobre o labor de José Docampo, esta investigación tamén botou man do método da entrevista para coñecer máis fondamente o legado do estradense grazas as reflexións brindadas polo seu fillo Manuel Docampo e polo seu sucesor como corresponsal de *Faro de Vigo* na zona, Jesús Leis Camba. Ambos achegaron datos referentes á súa faceta personal e á súa traxectoria xornalística. Conscientes da riqueza dos seus testemuños, considerouse a entrevista como o mellor sistema de análise e de recollida de información, deixando aos dous entrevistados facer fincapé nas ideas que consideraron máis destacables. Nesta liña de entrevista deseñouse un guión cunha serie de temáticas que se querían abordar ao longo deste estudo: relación persoal con Docampo, traxectoria de Docampo, rutinas xornalísticas e labor como cronista oficial da Estrada. Completa a metodoloxía empregada unha revisión hemerográfica centrada na figura de Docampo e a implantación de *Faro de Vigo* na Estrada, nomeadamente a través das seguintes pezas:

- Entrevista a Jesús Leis Camba, publicada o 30 de outubro de 2009 no Especial 10º Aniversario Deza/Tabeirós-Terra de Montes de *Faro de Vigo*. Páxinas 6 e 7.
- Entrevista a Manuel Docampo Pego, publicada o 14 de febreiro de 2010 na edición Deza/Tabeirós-Terra de Montes de *Faro de Vigo*. Páxina 16.
- Información sobre a homenaxe realizada por *Faro de Vigo* ao seu correponsal Jesús Leis con motivo da entrega da insignia Carabela da Plata en A Estrada e publicada o 24 de xuño de 2010 na edición Deza/Tabeirós-Terra de Montes de *Faro de Vigo*. Páxina 17.

Resultados

Perspectiva cuantitativa

A continuación, preséntanse os resultados derivados da análise de contido efectuada. Estes datos expóñense de maneira ordeada segundo as hipótesis plantexadas inicialmente.

- **HIPÓTESE 1:** A obra xornalística de Docampo en *Faro de Vigo* é reflexo dunha actitude do autor a prol do progreso da Estrada e a resolución de necesidades. Nestas pezas, o casco urbano estradense ten maior representación que o entorno rural. Esta hipótese refírese á TEMÁTICA, é dicir, ao contido das pezas informativas publicadas por José Docampo en *Faro de Vigo*. Neste caso, estúdase a temática principal destas unidades así como os seguintes problemas exploratorios plantexados conxuntamente: as fontes de información consultadas, a temporalización destas unidades e o entorno ao que fan referencia. Así, respecto á temática, esta análise de contido permite observar que as distintas necesidades detectadas ou o progreso do municipio forman parte das principais materias abordadas por Docampo. En concreto, estas cuestións ocupan, por si soas, o 10% das unidades informativas analizadas (18 de 178 unidades) e sitúanse, por orde de frecuencia, só por detrás da difusión de eventos, ámbito que representa un 24,7% dos asuntos difundidos (44 de 178).

A actividade municipal (9,6%), os feitos referidos a distintas personalidades (9%), o ensino (7,9%), a información relativa a falecementos, nacementos ou matrimonios (7,3%) e os actos relixiosos (6,2%) son, por esta orde, as seguintes cuestións máis representadas. Xa con menor presenza, na mostra analizada tamén se abordaron outros asuntos como foron a actividade rural, o lecer, a guía municipal da Estrada ou distintas curiosidades así como o turismo, o deporte, a pesca, a cultura ou o oficio do comunicador, que en conxunto tan só representan un 24,5% das unidades analizadas. Ademais de estar centradas, en boa parte das ocasións, nas necesidades ou o progreso social, o contido dado a coñecer por Docampo está referido en maior medida ao casco urbano que ao ámbito rural do municipio. En concreto, a vila en si

mesma centra o 64,4% das pezas analizadas (115 de 178) mentres que a presenza do rural nestes contidos alcanza só un 17,4% (31 de 178). Cabe sinalar ademais que mentres en 16 unidades non se estableceron referencias a unha ubicación concreta, noutros nove casos a súa localización foi distinta a A Estrada e, finalmente, en sete ocasións estas pezas puideron entenderse referidas ao municipio en xeral. Polo tanto, estes datos permiten afirmar que a obra xornalística de Docampo en *Faro de Vigo* é reflexo dunha actitude do autor a prol do progreso da Estrada e a resolución de necesidades e que, nestas pezas, o casco urbano estradense ten maior representación que o entorno rural, confirmándose polo tanto a veracidade da hipótese de partida desta investigación.

No contexto desta hipótese, plantexáronse outras preguntas de investigación referidas ás fontes consultadas por Docampo así como á temporalización das propias informacións. No primeiro caso, as referencias persoais a vivencias ou feitos coñecidos en primeira persoa supoñen a principal fonte de información empregada por este autor ao ter presenza en 83 das 178 unidades analizadas. Como exemplo, *Faro de Vigo* publica na páxina cinco do seu exemplar do 22 de maio de 1955 unha peza informativa asinada por Docampo con motivo do falecemento de Prudencio Landín na que o seu autor expón que: “Conocí a don Prudencio Landín cuando aún no había alcanzado los 24 años [...] Desde aquel día, nunca llegué a sus puertas que no las hallase abiertas”. Esta orixe informativa ten unha presenza moi superior á doutros informantes, como poden ser as fontes municipais (37 das 178 unidades), os particulares (20 de 178), os achegados (14 de 178), os expertos (7 de 178) ou outros consultados (9 de 178). Finalmente, noutras 8 ocasións non se detectou ningunha fonte informativa.

Por outra banda, o estudo da temporalización destas unidades permite coñecer que máis da metade das unidades informativas analizadas (un 62,4%, é dicir, 111 das 178 pezas) son referentes á actualidade recente, se ben non inmediata. Este último tipo de realidade está presente tan só nun 24,7% dos casos que, atendendo á frecuencia, supoñen 44 unidades. Finalmente, na mostra

de análise teñen presenza tamén os contidos atemporais, que representan un 12,9% das pezas. Isto pode explicarse, seguindo a Martín Algarra, Torregrosa y Serrano (2010): “porque hablar de actualidad significa inevitablemente hacer referencia al tiempo. De ordinario se interpreta este factor en relación al tiempo presente cronológico y a la eficacia de los medios de comunicación para reducir el tiempo que transcurre entre la sucesión de un hecho y su difusión y conocimiento público”. A propia evolución tecnolóxica explica, polo tanto, que na etapa de Docampo, a actualidade recente primase sobre a inmediata á hora de difundir a realidade.

- **HIPÓTESE 2:** Estes textos xornalísticos responden a un estilo persoal e a un ton próximo ao lector.

Esta hipótese é referente ao ESTILO, e dicir, ao conxunto de rasgos que utiliza José Docampo nos textos que publica no xornal Faro de Vigo. Estúdase, xunto co estilo, a vinculación das noticias persoal ou non co autor e se firma como cronista oficial. Así, no que se refire ó estilo esta análise de contido permite detectar que responde a un estilo persoal e a un ton próximo ao lector de dito xornal. Concretamente, este conxunto de rasgos que utiliza Docampo ocupan o 48,3% das unidades informativas utilizadas (86 de 178 unidades) situadas só por detrás do estilo informativo, que representa un 44,4% das noticias publicadas (79 de 178). O estilo ideolóxico e o técnico son, por este orde e en menor medida, os utilizados por José Docampo para publicar as noticias da vila estradense. Deducimos así que nas súas publicacións primaba o estilo persoal fronte ao informativo, que atopamos hoxe en día en calquera xornal.

No contexto desta hipótese tamén se analizou a vinculación das pezas xornalísticas publicadas co autor das mesmas, e dicir, se existe relación persoal ou non co contido das mesmas. Os resultados analizados amosan unha alta vinculación non persoal, que ocupa un 79,8% das noticias (142 de 178). Por outra banda, a vinculación persoal representa un 20,2% (36 de 178). Pódese afirmar, a pesar do seu estilo persoal, que a maioría das pezas non mostraban esa vinculación co escritor. En canto á firma co-

mo cronista oficial, e dicir, se o nome de José Docampo aparece acompañado deste nomeamento durante a firma da noticia, a investigación desta cuestión amosa que 18 das 178 noticias analizadas si levan a firma de cronista oficial. A este respecto, dende a investigación en Xornalismo acéptase a presenza da sinatura como “un claro indicador de la calidad de la prensa de actualidad” (López e Domínguez, 2012: 792).

- HIPÓTESE 3: A columna como formato e a identificación da información con cintillos de carácter xeográfico caracterizan formalmente a produción xornalística de Docampo en *Faro de Vigo*.

Esta última hipótese refírese á COMPOSICIÓN FORMAL da produción xornalística de José Docampo en *Faro de Vigo*. Nela analízase a extensión dos textos, a presenza da ubicación e dos gráficos nos mesmos. Así, respecto á extensión dos textos foi posible comprobar que a columna é o principal formato utilizado por Docampo nas súas noticias publicadas. En concreto, un 31,5% das unidades informativas utilizadas (56 de 178 unidades), seguida de columna e media que representa un 28,7% (51 de 178 unidades). Media columna simboliza un 23,6% (42 de 178 unidades), seguida de dúas columnas e tres columnas que aparecen representadas en menor medida na análise. Podemos afirmar que o espazo era menor que o que hoxe en día conforma a maior parte das publicacións do xornal *Faro de Vigo*, polo que a extensión dos textos na época de José Docampo debía ser menor.

Tamén se analizou a presenza da ubicación nas pezas xornalísticas, é dicir, a identificación da información con cintillos de carácter xeográfico. Os resultados analizados amosan unha alta presenza da ubicación, cun 90,4% (161 de 178 unidades), seguida dun 9,6% que representa a non presenza da ubicación nas noticias analizadas (17 de 178 unidades). Polo que a aparición da ubicación era maioritaria nas pezas de Docampo. Por último, os gráficos que para autores como Valle Gastamimza representan “un aspecto más de la información y se constituye en información por sí misma” (1999) supoñen

só un 15,7% das noticias analizadas (28 de 178 unidades) fronte a un 84,3% das pezas onde non aparecen fotografías (150 de 178).

Perspectiva cualitativa

En canto ao análise cualitativo das noticias de José Docampo analizadas, podemos salientar as seguintes curiosidades publicadas. En varios números de *Faro de Vigo*, como se de fascículos se tratase, Docampo publicaba a guía do seu su termo municipal, onde contaba a historia de A Estrada dende a súa creación ata facer un repaso de todos os recursos turísticos que posuía o pobo naqueles anos. En palabras deste estradense “en esta Guía del término municipal de La Estrada seguramente hallará el lector todos aquellos datos que juzguemos desconocidos y que tengan relación con nuestra comarca”. Varias publicacións completaban esta colección. Por outra parte, afirmouse en apartados anteriores a vinculación persoal do autor coas noticias e o seu estilo persoal no momento de escribir. Un claro exemplo é unha noticia do 11 de marzo de 1968 onde Docampo titula *¿Carretera o congostra?* para, a continuación, facer unha reflexión do estado do asfalto que une A Estrada con Santiago de Compostela. Nela escribe unha crítica da estrada onde asegura con firmeza que “es imposible el tránsito”.

Seguindo esta liña, Docampo publicaba algúns textos nos que facía reflexións persoais relacionadas coa vila de A Estrada. Por exemplo, o 24 de xuño de 1955 enlazou unha noticia sobre o V concurso comarcal de gandos cun escrito titulado *Nuestra comarca es eminentemente ganadera*. Nel explicaba como se sentían os gandeiros nesa época en canto ó seu traballo. Por outra parte, o 27 de xullo de 1955, Docampo publica unha noticia co seguinte titular *Romerías Gallegas. La del Amparo, en la parroquia de Berres* onde o corpo da información non trata esa temática, senón que comeza facendo unha reflexión sobre o modo de viaxar. Xa case no final do texto escribe sobre a parroquia estradense de Berres, onde fala da súa igrexa, das súas tendas e dos seus recursos turísticos. Pero en ningún caso da festa que titula a información.

Conclusións

O estudo mixto realizado, na dobre perspectiva cuantitativa e cualitativa, permitiu unha aproximación científica á traxectoria e a obra de José Docampo no xornal *Faro de Vigo*. A continuación, preséntanse os resultados máis relevantes que se derivan desta investigación:

- A obra xornalística de Docampo en *Faro de Vigo* é reflexo dunha actitude do autor a prol do progreso da Estrada e a resolución de necesidades. Esta motivación queda demostrada no predominio de pezas informativas centradas no desenvolvemento do municipio, sexa na faceta económica, social ou de infraestruturas. Esta temática sitúase, por orde de frecuencia, só por detrás da difusión de eventos, ámbito que representa un 24,7% dos asuntos difundidos (44 de 178).
- Nestas pezas, o casco urbano estradense ten maior representación que o entorno rural. Obsérvase o predominio da vila estradense como entorno de cobertura preferente na maior parte das unidades asinadas por Docampo.
- No tocante ao emprego das fontes de información, o xornalismo practicado por Docampo destaca coma unha práctica baseada preferentemente en referencias persoais, vivencias ou feitos coñecidos en primeira persoa (83 das 178 pezas analizadas). Esta orixe informativa ten unha presenza moi superior á doutros informantes, como poden ser as fontes municipais (37 das 178 unidades), os particulares (20 de 178), os achegados (14 de 178), os expertos (7 de 178) ou outros consultados (9 de 178). Finalmente, noutras 8 ocasións non se detectou ningunha fonte informativa.
- Por outra banda, o estudo da temporalización permite coñecer que o xornalismo de Docampo obedece máis a unha actualidade recente que a unha de tipo inmediato, pois estes contidos están vinculados a feitos próximos no tempo pero non recén sucedidos. Máis da metade das unidades informativas analizadas (un 62,4%, ou sexa, 111 das 178 pezas) son referentes á actualidade recente, se ben non inmediata. Este último tipo de realidade está presente tan só nun 24,7% dos casos que, atendendo á frecuencia, supoñen 44 unidades. Finalmente, na mostra de análise te-

ñen presenza tamén os contidos atemporais, que representan un 12,9% das pezas.

- No que se refire ó estilo, a análise de contido permite detectar que responde a un estilo persoal e a un ton próximo ao lector. O informativo, o ideolóxico e o técnico son outros tons empregados por Docampo. A pesar do seu estilo persoal, a maioría das pezas non mostraban unha vinculación persoal co escritor.
- Dende o punto de vista da composición formal, a columna é o principal formato utilizado por Docampo nas súas noticias publicadas, que ademais se acompañan de cintillos de ubicación xeográfica se ben, en xeral, carecen de elementos gráficos complementarios.
- A nivel metodolóxico, a combinación da perspectiva cuantitativa e a cualitativa amosa resultados satisfactorios no caso da análise de contido en prensa.

Bibliografía

- CANGA LAREQUI, J. (2001). *Periodismo e Internet: nuevo medio, vieja profesión. Estudios sobre el mensaje periodístico*, (7), 33. Recuperado o 20 de abril de <http://revistas.ucm.es/index.php/ESMP/article/view/ESMP0101110033A>
- DOCAMPO, J. (1983). *Xente que vai e ven* (contos). Manuel Docampo Pego, Ed.
- Docampo Pego, M. (2005). *Raíces*. Docampo Pego, Ed.
- GOMIS, L. (1991). *Teoría del Periodismo. Cómo se forma el presente*. Barcelona: Paidós.
- GUILLAMET, J. (2003). "Por una historia comparada del periodismo. Factores de progreso y atraso". *Doxa Comunicación. Revista Interdisciplinar de Estudios de Comunicación y Ciencias Sociales*, 1, 35-56. Recuperado el 25 de abril de 2015 de <http://www.doxacomunicacion.es/es/hemeroteca/articulos?id=115>
- LÓPEZ, M., & DOMÍNGUEZ, R. (2012). El valor documental del periodista como "autor". *Estudios sobre el mensaje periodístico*, 18(2), 791-803. doi:10.5209/rev_ESMP.2012.v18.n2.41046
- MARTÍN ALGARRA, M. ; TORREGROSA, M. y SERRANO-PUCHE, J. (2010): Un periodismo sin períodos: actualidad y tiempo en la era digital . En XII Congreso de la Sociedad Española de Periodística (SEP). Periodística y web 2.0: hacia la construcción de un nuevo modelo. Universidad Cardenal Herrera (Valencia), 21-22 mayo 2010.
- VALLE GASTAMINZA, F. (1999). *Manual de documentación fotográfica*. Madrid: Síntesis.
- WIMMER, R. & DOMINIK, J.R. (1996). *La investigación científica de los medios de comunicación. Una introducción a sus métodos*. Barcelona: Bosch.

Outras fontes

Arquivo Municipal da Estrada.

Entrevista semiestructurada a Manuel Docampo Pego, fillo de José Docampo (A Estrada, 2015).

Entrevista semiestructurada a Jesús Leis Camba, sucesor de José Docampo en Faro de Vigo (A Estrada, 2015).

Faro de Vigo.

Libro de Sesiones da Comisión Permanente do Concello da Estrada. Folio 21.

Agradecementos: Manuel Docampo, Familia Docampo Vázquez, Jesús Leis, Pedro Pérez, María Jesús Fernández e Luis Ferro Pego.